

DE KOR

maandorgaan van
"BIOLOGIA MARITIMA"

Nederlandse vereniging van
Zeeaquariumliefhebbers.

(Opgericht 12 November 1936)

TIJDSCHRIFT VOOR ZEEBIOLOGIE

Jaargang no. 16 Juni 1966

Redactie: H.A.v.Vlimmeren
Ridder van Doorne Jr.

Contributie BM, incl. abonn. op
DE KOR f 15,-- (Giro 27.83.96 t.n.v.
Mevr. A.G. W.v.Vlimmeren-Schippers
Den Haag)

Secretariaat: Nassau Dillenburg-
straat 1, Den Haag

Vaste Mederwerkers:

Fam. Luteijn : Techn. Verzorging

Fam. Houtschild : Expeditie

IN DIT NUMMER o.a.

Bretagne	82
De Leng	88
Mangaan op de zeebodem	91
Groen is het land	92
In het KORT	96

van de redactie

De redactie tracht zoveel mogelijk contacten met de leden van onze vereniging te onderhouden, teneinde doorlopend op de hoogte te zijn van de wensen welke onder de leden leven.

U weet dat we soms om kopij voor DE KOR vraag, maar die vraag gaan we hier nu niet herhalen, integendeel. deze maal vragen we speciaal aan die leden waarmede wij niet regelmatig in contact staan om hun wensen eens kenbaar te maken.

Wij verzoeken U om ons eens op te geven over welke onderwerpen U meer artikelen wenst te zien, de redactie zal dan trachten aan die wensen tegemoet te komen.

Het zou ook kunnen zijn dat U bepaalde soorten artikelen minder graag ziet. Ook wat dat betreft is U geheel vrij Uw mening aan de redactie kenbaar te maken, die daar dan beslist rekening mede zal houden.

Het is dus zonder meer duidelijk dat de leden van BM op deze wijze zelf geheel in staat zijn om de inhoud van het clubblad te bepalen.

Wij zien met belangstelling Uw berichten tegemoet.

DE REDACTIE.

BRETAGNE

In 1965 togen we voor het tweede achtereenvolgende jaar naar Bretagne om daar al duikend, verzamelend en genietend van het fraaie gebied een maandje vakantie door te brengen.

Om de grote toeristenstroom te vermeiden was de vakantie dit jaar vroeg vastgesteld.

We gingen eerst naar het Pinksterkamp van Baraouda waar we volop van Zeeland konden genieten en lieten Dinsdags de late terugkeerders rustig op de grote weg hun gevecht op leven en dood uitvechten.

Pas op Woensdagochtend vroeg vertrokken we, en via Zeeuws Vlaanderen en de Belgische kust kwamen we al spoedig in Frankrijk terecht. Die dag gingen we niet verder dan Granville, het Monte Carlo van Normandië. We vonden daar een prettige camping ten Noorden van het plaatsje waar we in het zicht van de zee onze tent konden opzetten. Natuurlijk werd het mooie aquarium van Granville bezocht, waarover wij reeds eerder in DE KOR hebben geschreven.

De volgende morgen werd er wat tussen de stenen gezocht maar veel uitzonderlijks was daar niet te vinden. Wel was het opvallend dat in zeer veel plasjes dwerginktvisjes (*Sepiola atlantica*) rondscharrelden die elke keer als we ze lastig vielen, miniatuur inktwolkjes door het water spoten.

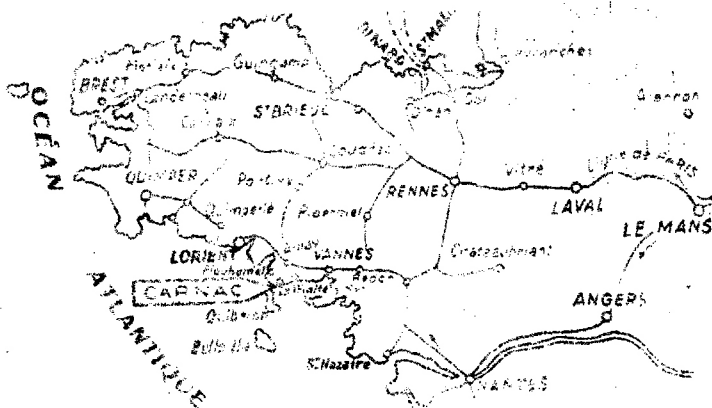
Aan verzamelen van beesten kon natuurlijk zo in het begin van de vakantie nog niet worden gedacht.

Op aanraden van de heer Amir zijn wij die dag nog doorgereden naar de bijzonder fraaie camping Les Sables d'Or bij Cap Fréhel.

Daar vonden we de toestand inderdaad aan als door Amir beschreven en het betreurde ons eigenlijk wel wat dat we ons zo vast hadden voorgenomen om de volgende

dag naar West Bretagne door te steken.

We deden dit echter toch maar en kwamen zodoende op het schiereiland Crozon terecht waar we geruime tijd moesten zoeken om een camping te vinden die ons een beetje aanstond. De beste maar overigens zeker geen ideale oplossing was de Camping Minihiic van Camaret, een armoedig veldje achter het voetbalveld van dat plaatsje. Het sanitair was minimaal en vuil, de bewaking altijd afwezig en had de verkeerde mentaliteit om een camping te bewaken. Toen late tijdens een vliegende storm enkele tenten bezweken stonden ze er grijnslachend bij te kijken zonder een hand uit te steken.

Een klein eindje achter de camping bevindt zich een prachtig zandstrand waar het echter niet mogelijk is om te zwemmen omdat er een zeer sterke branding staat en er bovendien een gierende stroom vlak langs het strand loopt. Er staan daarom borden opgesteld die vermelden dat zwemmen daar levensgevaarlijk is.

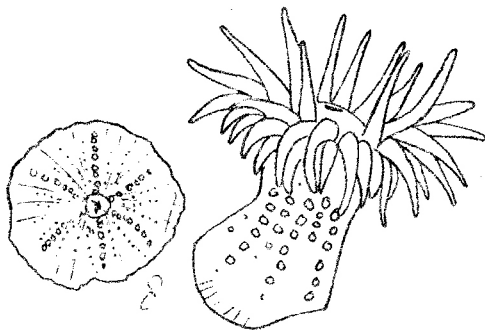
Aan de zijkanten van de baai bevindt zich een zeer steile

rotswand die in de loop der eeuwen zwaar heeft geleden onder de geweldige kracht van de golven. Daardoor zijn op enkele plaatsen diepe grotten ontstaan die met laag water droog komen te staan en dan een fijn studieobject vormen. Plafonds en wanden zijn bedekt met een dikke laag mossels waartussen duizenden donkerbruine eendenmossels groeien.

We vonden er tevens verschillende soorten anemonen waaronder edelsteen-anemonen en sagartia's. Opvallend was dat de paardeanemonen zeer fel rood gekleurd waren en groen slechts zelden voorkwamen.

Ons motief om dit afgelegen schiereiland te bezoeken was gelegen in het feit dat we hier en daar hadden gehoord dat op de rede van Brest slechts zeer zelden wordt gedoken en dat dieren die normaal in dieper water voor-

komen zoals bv. Pecten maximus, daar al op 20 m diepte te vinden zouden zijn. Niettemin waren we toch verbaasd toen we bij onze eerste duik bij Ile Longue op 4 m diepte de eerste Pecten in het zand zagen liggen. Naarmate we dieper gingen vonden we er meer en steeds grotere exemplaren. Hoewel er wat voor het aquarium werd verzameld is het natuurlijk duidelijk dat ons gezelschap, inmiddels aangevuld met enkele duikers van de Leidse club Calypso, druk gebruik maakten van deze unieke gelegenheid om eens zeer goedkoop Coquilles St. Jacques te eten. Maar er waren nog veel meer verrassingen voor ons want we vonden Gorgonen, phalussia, en membraanachtige anemonen die zeer snel in het zand terugtrokken als

ze werden aangeraakt of als er een schaduw over viel (Vermoedelijk was het een Aiptasia-soort)
Fluwelen zwemkrabben zwommen regelmatig op agressieve wijze achter ons aan, Noordzeekrabben, spinkrabben e.d. zaten onder de stenen of tussen het wier.

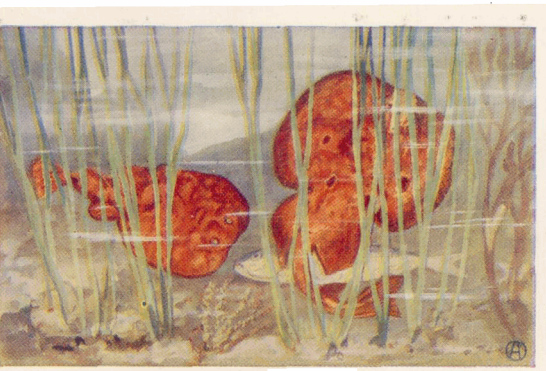
Tussen dat wier zagen we ook veel lipvissen en verder wemelde het van de platvis, blennius, pitvis, zeenaalden en verschillende soorten kokerwormen.

Veel zee-egels w.o. Echinus esculentes en de zeer grote Strongylocentrotus drobachiensis vonden we op of onder ze stenen.

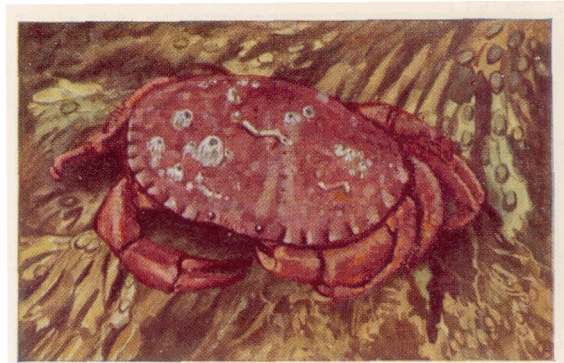
Bij een volgende duik troffen we op 13 m diepte een flinke siderrog aan die we veiligheids- halve maar met rust hebben gelaten.

Ook de vele hondshaaien hebben we niet gevangen hoewel ons achteraf bleek dat dit ten koste van ontvelde handen toch wel mogelijk is.

In deze baai troffen we ook een enkele keer een zee-engel (Rhina squatina) aan.

SIDDERROG

NOORDZEEKRAB

Het weer in deze omgeving was echter enkele dagen achtereen dermate slecht dat we besloten om maar weer naar Noordbretagne terug te keren, omdat daar in het algemeen wat minder wind en regen is te verwachten dan

in het Zuiden.

Van de reis naar het Noorden is ons een ding wel bijzonder bijgebleven. We dineerden in Restaurant le Central in Quimper waar we een groot bord vol Noorse Kreeftjes en Galathea's als voorgerecht voor onze neus kregen. Een echte zeeaquariumhouder voelt zich bijna een kanibaal als hij aan een dergelijke, overigens zeer smakelijke schotel, gaat beginnen. Onze voorlopige verblijfplaats in het Noorden was Ploumanac'h, een plaatsje dat in het verleden reeds bekendheid heeft gekregen bij de leden van de Haagse Wergroep van BM.

Behalve de beroemde en rijke vindplaatsen bij laag water gingen we deze keer wat dieper een verkenden onder water een aantal leuke plaatsen.

De meest interessante is daar wel de kleine baai ten Noorden van het dorp waar de loods en de lanceerplaats voor de reddingsboot zich bevinden.

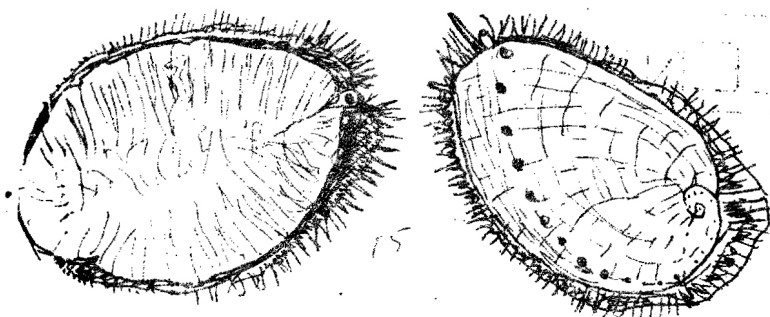
Deze betrekkelijk ondiepe baai is zeker de moeite waard voor niet-duikers om eens met behulp van een duikmaskertje in rond te kijken. U krijgt daar een aardig beeld van de ontzagwekkende rijkdom aan wieren in Bretagne, terwijl U tevens grote kans heeft om daar veel soorten vissen te zien. Wel dient men op te passen om als ongeofende niet buiten de baai te komen want dat is in verband met de sterke stroming nogal gevaarlijk.

Hier in deze baai zwommen we tussen de chaos van rotsblokken pardoes bijna tegen een geweldige zeebaars van meer dan een meter lengte. Het is wonderlijk hoe zo'n enorm beest tussen de bergen rotsblokken kan verdwijnen. Hoe we ook zochten hij was na de plotselinge confrontatie niet meer terug te vinden,

Er waren hier zeer veel sterk overhangende rotsformaties en zoals bekend kan men op dergelijke enigszins schemerige plekken altijd goede vangsten ontdekken.

Ook hier was dat weer het geval.

Op een bepaalde plek was het plafond geheel bedekt met het knalgele Devonshire cup coral (Caryophyllia smithii)

ZEE-OOR

Zee-oren (*Haliotis tuberculata*) kwamen soms met een dichtheid van 15 per m² voor.

Dit laatste was vooral het geval langs de onderkant van rotsblokken die vlak boven het zand lagen.

We konden hier de maaltjes spinkrabben (*Maia squinado*) zo maar van de rotsen plukken.

Een wonderlijke ervaring die we steeds weer opnieuw in Bretagne opdeden was wel de tamheid van de vissen.

Voor een duiker is de Rivièra tegenwoordig maar betrekkelijk arm en het is een zeldzaamheid om grote vis te zien en als men die dan al tegenkomt vlucht ze meestal onmiddellijk ver weg.

In Bretagne daarentegen zit het vol met vis en het is helemaal niet moeilijk om ze zeer dicht te benaderen.

In de baai van Ploumanac'h maakten we het mee dat een 30 cm grote Pollack (*Gadus pollachius*) vanaf het moment dat we te water kwamen naast ons is blijven zwemmen en zo 3 kwartier de hele duiktocht meemaakte tot een diepte van 40 m toe.

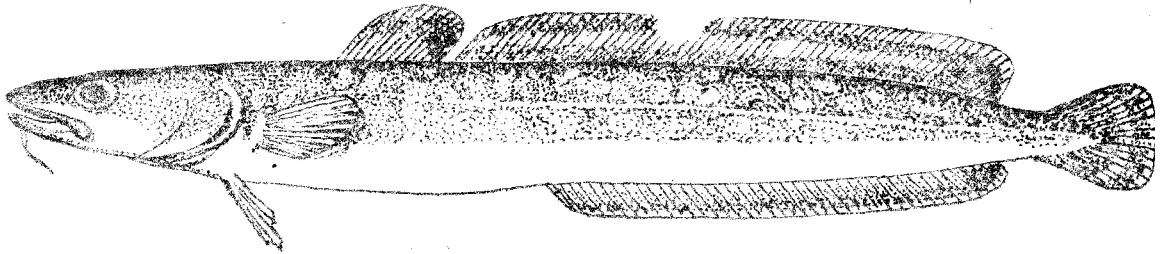
Soms kwamen we knapen van kabeljauwen tegen die zonder enige schroom op ons afzwommen en dan op 15 cm afstand van ons duikmasker stil bleven staan en ons dan met hun grote zwarte ogen nieuwsgierig aanstaarden.

(wordt vervolgd)

H.A.v.Vlimmeren - Den Haag

DE LENG

Kleur: Op de rug donkerbruin en grijs, aan de zijden lichter met hier en daar zwarte of donkerbruine tekening., aan de buikzijde wit; vinnen hebben bleke randen en zwarte vlekken aan de achterzijde.

LENG (*Molva vulgaris* F.) Engels: Ling; Duits: Lengfisch;
Frans: Lingua; Noors en Deens: Lange; IJslands: Langa.

Kentekenen: Lichaamsvorm gelijk op die van de congeraal; de bovenkaak is iets langer dan de onderkaak; aan de onderkaak bevindt zich een lange baarddraad; de zijlijnen zijn nagenoeg recht; twee rugvinnen, waarbij de voorste kort is en de andere lang; voorts buikvinnen, die keelstandig staan. De leng kan zeer groot worden. Ehrenbaum schijnt exemplaren gezien te hebben met lengten van 1,5 m. en gewichten van 50 tot 60 pond; MacIntosh en John Schmidt noemen zelfs gewichten van \pm 50 en 75 kg. De lengen, die we echter in het midden van de Noordzee aantreffen, zijn lang niet zo groot en zo zwaar. En nog kleiner zijn de lengen, die we in de Zuidelijke Noordzee aantreffen in de omgeving van de kust. Deze jonge vissen zijn veelal lichter van kleur en worden, ten onrechte, door sommigen aangezien voor andere soorten. De eierenproductie van de grote lengen bij IJsland, de Farøer en aan de Westkust van de Britse eilanden, wordt geschat op \pm 5 milliøen stuks per wijfje. Over het algemeen zijn dit lengen met een lengte van boven de meter. De lengeieren drijven en gelijken veel op kabeljauw-

eieren. Het is daarom niet zo gemakkelijk ze te herkennen. Dit is bij de larven gelukkig niet zo moeilijk, want deze larven hebben een kleur, die sterk afwijkt van de kleur der andere larven; ook is, als de lenglarven wat groter worden, aan de buitensporig lange borstvinnen gemakkelijk te zien, dat ze geen larven zijn van andere vissen. De visjes met een lengte van 3 tot 8 cm. hebben bovendien nog een donkere kleurband tussen de kop en de staart, een verschijnsel, dat we alleen bij de lenglarven aantreffen. Ook zij opgemerkt, dat we deze stadia nogal eens aantreffen aan de Schotse Oostkust.

Over de speciale paaiplaatsen van de leng is nog niets met zekerheid bekend. Het schijnt dat hij overal, waar men hem aantreft, paait.

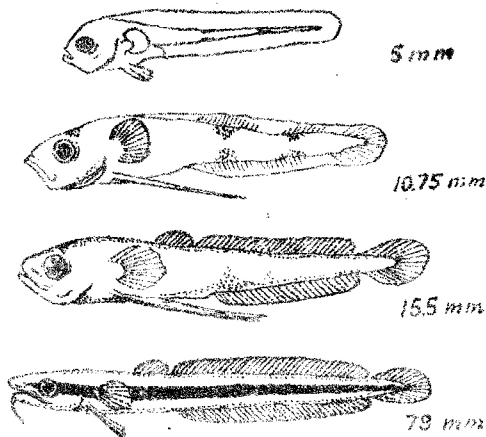
We vinden in Maart - Mei overal in de Noordzee eieren, zeer veel zelfs aan de steile Noordoostkant van de Grote-Vissersbank, en midden April ook in de Duitse bocht.

De paaitijd van de lengen vangt aan in Maart en eindigt midden in Juni; bij IJsland, de Farøer en de Noorse Zuidwestkust valt de paaitijd wat later.

Als roofvis kent de leng als 't ware zijn gelijke niet. Hij is een gulzige slokop, die naar alles hapt wat binnen zijn bereik komt. Hij vreet zelfs stekelhuidigen. Ook heeft de leng met de koolvis dit gemeen, dat hij achter haringscholen aanjaagt en daarom door haringtrawlers wordt meegevangen.

Het verspreidingsgebied van de leng is groot. Het omvat ongeveer de volgende gebieden: Barentszee, Finmarkenkust, gehele kust van Noorwegen, IJslandse kust, kusten van de Farøer, de Noordzee, de Ierse Zee en de Oceaankant van de Britse eilanden; ook treffen we de leng aan bij de Westelijke ingang van het Kanaal en de Bretonse kust, maar hier zijn de vangsten niet zo belangrijk. De lengvangsten zijn voor de trawl- en beugvisserij van veel betekenis. Niet dat de lengen in de vangsten het meest vertegenwoordigd zijn, dat

niet, maar omdat ze, en vooral bij de visserij in de Oceaan, soms een belangrijk deel van de vangst kunnen uitmaken: lengen treffen we zelden, zoals kabeljauwen en koolvissen, in grote scholen aan.

LENG

naar Mr. Inohashi en Masterman

De totale aanvoer van leng in West-Europa is per jaar over de 30 miljoen kg. Over de verschillende visserijgebieden verdeeld, zijn deze vangsten, uitgedrukt in %, als volgt: Noordzee 35, Noorse kusten 21, West-Schotse en Zuid-Ierse kusten 17, IJslandse wateren 14 en Atlantische kant van het Kanaal 13.

Paaiplaatsen

De leng paait in de Noordzee op diepten tussen de 60 en 200 m. doch niet in grote spokken. De drukbe-

zochte paaiplaatsen moeten we echter zoeken in de Atlantische Oceaan op de grote diepe banken, d.w.z. op de banken van + 200 m. diepte. Ook in de diepte van het Skagerrak -de steile randen van de kustbanken- treffen we elk jaar in April en Mei lingeieren aan.

Bij de Bressay-shoal, de Bressay Eastground en de Vikingbank, dus in het nogal diepe Noordelijke deel van de Noordzee, treffen we in de voorjaarsmaanden eieren van lengen aan en zelfs vinden wij ze ook op de Fladenground.

Aan de Noorse kust, tussen Ekersund en Trøndelag, vinden we ook een gebied waar, tussen de eilanden en de 200 m. dieptelijn, lingeieren drijven; ook op de strook tussen Frøndelag en de Lofodden treffen we nu en dan eieren aan, maar of het hier de eieren van de bedoelde lengsoort betreft, betwijfelt men. Men veronderstelt hier te doen te hebben met de eieren van "de blauwe leng", die in de diepe fjorden bij Trondjhem een paaiplaats

schijnt te hebben.

Buiten de Noordzee, in plm. 200 m. diep water, treffen we eieren aan op de strook tussen de Shetlands - Orkaden-Hebriden - Schotse Westkust en Ierland. En ook schijnt er een paaigebied van lengen te zijn tussen de Zuid-oostpunt van Ierland - Landsend en Bretonse kust.

Zeer belangrijke paaiplaatsen liggen in de directe omgeving van de Farøer. Hier wordt druk gepaaid. Ditzelfde geldt trouwens ook voor de Zuid- en Westkust van IJsland. Hierbij is de Faxabaai het belangrijkste paaigebied.

De blauwe leng, door de Noren en de Denen byrkelange (handelsleng) genoemd, lijkt veel op de leng maar wordt niet zo groot. Nodig is het daarom, dat we hem in een volgend nummer van DE KOR bespreken.

J. De Veen.

Artikel ter beschikking gesteld door "Visserij-Nieuws".

MANGAAN OP DE ZEEBODEM

Amerikaanse oceanografen hebben vastgesteld dat een bijzondere groot veld mangaanknollen op de zeebodem is te vinden in de kuststrook bij Florida en Georgië.

Het betreft hier een gebied van bijna tweeduizend vierkante mijl.

Het is gebleken dat de bodem van dit gebied volledig met deze mangaanknollen is bedekt. De dikte is niet bekend, maar er zijn reeds brokken van meer dan een meter doorsnede opgehaald.

VI.

GROEN IS HET LAND,..

ROOD ZIJN DE ROTSEN...

Een onderzoekreis naar Helgoland.

Niet om de belastingvrije drank waren we naar het rots-eiland gekomen. Ons bezoek was meer gericht op het uiterlijk merkwaardig, doch wetenschappelijk zeer belangrijk wezentje, een Branchiostoma, het lancetvisje. Op uitnodiging van het "Meeresbiologische Forschungsanstalt Helgoland", wilde prof. Dr. Mitschmann, cameraman Paul Neubert en ik, een wetenschappelijke film over bouw en leven van dit 6 cm. lange, in het biologische systeem van vandaag, in de groep der gewerveldieren thuis horende diertje maken.

Hoog lopen de Noordzeegolven als wij het, ongeveer twaalf zeemijlen van het eiland verwijderde, vanggebied naderen. Weliswaar is het maar windkracht 4, maar ons schip, de onderzoekingskotter Uthörn van het Biologisch station, schommelt toch aardig op de, door de storm van de afgelopen nacht, opgezweepte zee.

Naar verhouding grootmazige netten worden uitgewooid en al gauw ligt de eerst trek zand, van 25 tot 30 meter diepte, op de sorteertafel. En daar zijn, ze al, spartelend en steeds, instinctief, proberend zich weer in het natte kiezel in te graven, liggen zij voor ons. Door de vaardige handen van de vissers uitgezocht, verdwijnen de Lancetdiertjes eerst in een grote bak, om later in het lab hun anatomische en physiologische bijzonderheden aan de microfilmkamera's prijs te geven. Deze bodem zou ik heel graag zelf gaan bekijken, doch dat is bij deze golfslag helaas onmogelijk.

Als er voldoende Lancet "vissen" gevangen zijn en ook de voorgenomen buitenopnamen gemaakt zijn, gaat het weer in de richting van Helgoland.

Ons lab ligt op de eerste etage van het instituut, dat na de oorlog en na het vrijgeven door de R.A.F., die het eiland als doel voor oefenbombardementen gebruikte, in moderne stijl werd opgebouwd.

Op het ogenblik is het eiland, een van de mooiste en modernste recreatie oorden en standplaats voor verschillende wetenschappelijke instituten, een kleinood van de Duitse kusten geworden.

Ons lab is uitgerust met alles wat voor zeebiologische arbeid onontbeerlijk is; stromend zoet en zeewater, aquaria, luchtverversing en elke dag verse plankton. Dat'laatste heeft een zeer goede uitwerking. Zeeëgel- en zeesterlarven, larven van strandkrabben, de mooiste Hydromedusenvormen en Mollusken groeien voorspoedig. Het plankton onderzoek is steeds een belevenis van bijzondere aard.

Naast al deze noodzakelijke werkzaamheden, vinden we toch nog tijd voor een paar duiktochten, hetzij in verband met het vergaren van materiaal voor een film, die parallel loopt met de Branchiostomafilm en wel over Clavellina of ook alleen om de onderwaterwereld te bestuderen of te fotograferen.

De moeilijkheden voor de onderwaterfotografie, zijn de door getijdeverschil van ongeveer $2\frac{1}{2}$ meter veroorzaakte stroming en de daardoor ontstane vertroebeling van het water, welke veel groter is als in de Oostzee. Ik ga te water vanaf het noorderhoofd van de "Dune", een duineiland dat ongeveer een kilometer oostelijk van Helgoland ligt.

De diepte is hier acht meter maar vlak onder de waterspiegel, begint aan de havenmuur al een wereld van sprookjesachtige kleur en vormen. Breed, suikerwier beweegt op de deining en tussen de grote mossels staan zeeanellijeren in zo'n pracht en grootte, als men maar zelden te zien krijgt in de aquaria.

Poliepen, vooral de zachtrose Tubilaria, een van onze mooiste Hydropoliepen, groeien bij bosjes op de mosselen. Flinke krabben scharrelen langs de muur, die vol zit met rode en violette zeesterren. Dieper, aan de voet van de betonnen havenmuur, houden grote Noordzeekrabben zich schuil. Wild klappen zij met hun scharen, als je te dicht in hun buurt komt.

Als het maar niet zo troebel was, het zicht is nauwelijks drie meter.

Alleen in de korte pauze tussen eb en vloed, wordt het water voor een paar uur wat helderder. Mijn enige troost is, dat zelfs bij het slechtste zicht, nog dichtbijopnamen mogelijk zijn.

Ik zwem langs de havendam en hoe dichterbij ik de kop daarvan nader des te sterker wordt de stroming, die mij probeert mee te trekken. Het is opkomend water en watermassa's stuwen tegen het havenhoofd, om dan met ongehoorde kracht om de kop te stromen. Op een diepte van zes meter ontdek ik een gat in de havenmuur. Zeker drie meter breed en een meter hoog gaat het door het havenhoofd heen naar de andere kant, de ruimte weer in.

Ook hier stroomt het opkomend water met grote snelheid doorheen, als door een ventiel, waardoor duiken maar in één richting mogelijk is. Met enige moeite klem ik mij vast in het gat, met mijn benen schrap tegen de bovenkant en mijn rug op de bodem. De stroom rukt mijn masker bijna van mijn gezicht. Wat een prachtig gezicht echter, de hele bovenkant van de holte is volgegroeid met rose zeeanjelieren. Ze staan zo dicht tegen elkaar, dat je de ondergrond niet meer kan zien. Nergens kan je je ernstig stoten, het is net een levend kussen.

Doch na een paar opnamen krijg ik wat weinig lucht en nauwelijks heb ik mijn steun wat losgelaten, of ik wordt door de stroom gegrepen en naar de andere kant van het havenhoofd, de ruimte, ingetrokken. Een paar maal probeer ik nog de opening in het zes meter dikke havenhoofd in tegenovergestelde richting door te duiken, maar tevergeefs, de stroom is sterker.

De Westzijde waarop ik mij nu bevind, draagt een heel ander karakter. In plaats van de anders overal te vinden steenrichels, bestaat de grond hier meer uit zand, vermengd met grote, dicht met suikerwier begroeide, stenen.

Frequenter als op de andere kant van het havenhoofd vind ik, qua kleur en tekening, prachtige zeedahlia's. Met uitgespreide tentakels, waarvan de aanhechtingsplaatsen door rode en violette banden gemerkt lijken, zitten deze dieren zo groot als schoteltjes, in de grond

tussen de stenen. En waar men ook kijkt, overal een ontelbaar aantal zeedonderpadden. Onwillekeurig denk ik er aan hoelang we in de Oostzee moesten zoeken, voor we een zeedonderpad konden filmen.

Botervissen van onwaarschijnlijke grootte, waarlijk een fascinerende hoeveelheid leven. Dicht in de buurt zweeft een kompaskwal voorbij en tussen zijn vangdraden beweegt zich een hele zwerm jonge vissen als gasten.

Ook de ons uit de Oostzee bekende kwallen zijn in grote hoeveelheden aanwezig, zodat men moet oppassen er niet mee in aanraking te komen.

Tussen steenbrokken, waarschijnlijk door een ontplof-fing in zee gestort, vallen mij twee lange rode dingen op, de voelsprietten van een kreeft. Ik schrik bijna terug als ik de grote scharen zie, die hij mij, schijnbaar als begroeting, tegemoet steekt. Het door mij, bij wijze van groet toegestoken snorkel, schijnt hij als geschenk op te vatten, en slechts met moeite krijg ik hem weer los, echter, als aandenken met twee deuken versierd. Stel je voor, dat er een vinger inplaats van een snorkel tussen de scharen had gezeten.

Na enige laatste opnamen moet ik aan land, daar het al donker wordt, en de boot, die de laatste bezoekers van Dûne naar het eiland terug brengt, wacht niet lang.....

Manfred Taeye.

GETIJDENCENTRALE IN ZEELAND?

Het is nu vrijwel zeker dat t.z.t. in de Oosterschelde-dam vlak bij de Schouwse kust een getijdencentrale zal worden gebouwd.

Volgens een door Gedeputeerde Staten verspreid bericht is het zelf niet onmogelijk dat reeds in 1967 met de bouw zal worden begonnen.

Vl.

In het KORT

KWALLEN

Hoewel *Velella lata* geen kwal is in de wetenschappelijke betekenis van het woord (het is een Siphonophoor, een kolonie van diertjes, die ieder hun eigen vorm en functie hebben), zullen we hem gemakshalve zo noemen, gezien zijn uiterlijk bij oppervlakkige beschouwing. Het is een drijvend organisme, dat in warmere wateren deel uitmaakt van het plankton, aangezien het geen eigen beweging kan ontwikkelen. Het dier bezit een schermpje, dat juist boven water uitsteekt, waardoor het door de wind kan worden voortgedreven.

Robert Bieri beschrijft in *Pacific Sci.* 15(1961)(4)553-556 de eetgewoonten van *Velella lata*.

Beweeglijke diertjes worden minder gemakkelijk buitgemaakt, dan onbewegelijke, terwijl de grootte van de prooi kan variëren van 0,2-10 mm. Een belangrijk deel van het dieet wordt gevormd door eieren van vissen en van planktonkreeftjes. Voor de kusten van Californië valt het periodiek verschijnen van *Velella* samen met het paaien van pelagische vissen in het voorjaar.

GRAS MAAIEN

In de West Indische wateren treft men om de riffen vaak zeegrasvelden aan. Merkwaardigerwijze is dikwijls een strook van ca. 10 meter breedte buiten het rif volkomen kaalgeveten. Verderop groeit het zeegras dan veel weelderiger. J.E. Randall beschrijft in *Ecology*, 46(1965)255-260 dat dit veelvuldig het werk is van wieren-etende koraalvissen (*Scarus*, *Sparisoma*, *Acanthus*). Deze vissen wagen zich niet ver van het rif, dat hen als bescherming dient tegen rovers, zodat ze aangewezen zijn op de betrekkelijk smalle strook zeegras, van waar uit zij bij naderend gevaar nog het rif kunnen bereiken om zich te verschuilen.

Voor koraalvisliefhebbers, die meer over de natuurlijke omstandigheden van deze vissen willen weten sterk aanbevolen om te lezen.

H.v.Welzen

BOEK bespreking

TUSSEN AFSLUITDAMMEN EN DELTADIJKEN 2.

M.H. Wilderom Ing.

16 x 24 cm, 416 pag., 275 afb. 2 kaarten f 29,85

Aangezien vele van onze leden regelmatig de provincie Zeeland bezoeken voelen wij ons verplicht U attent te maken op dit grandioze werk dat beslist in Uw bibliotheek thuishoort al wordt er dan niet over het zeeaquarium in geschreven.

Direct toen we dit boek binnenkregen zijn we er in gaan lezen en hebben het niet meer losgelaten.

Met een ongelofelijke nauwkeurigheid en gevoel voor detail beschrijft de auteur de geschiedenis en de waterstaatkundige ontwikkeling van Noord Zeeland. (Schouwen, Tholen, St. Philipsland)

Een overstelpende hoeveelheid gegevens, cijfers en overzichten wordt verstrekt over land- en tuinbouw, dijkanaanleg en verzakking, ontstaan en ontwikkeling van polders, dorpen en gemeentes.

Bij het lezen van dit boek zal het U ongetwijfeld precies zo vergaan als ons. Keer op keer kwamen we zo maar een gedetailleerd antwoord tegen op vragen die ons al lange tijd door het hoofd speelden.

Zonder enig voorbehoud kunnen wij U dit boek aanbevelen. Het is te bestellen bij de schrijver M.H. Wilderom, Ing. Vlissingsestraat 94, Vlissingen (Giro 64.18.71)

VI.

DIE SINNESWELT DER TIERE UND MENSCHEN

Lorus J. & Margery Milne

14 x 22 cm., 315 pag., DM 22,--

Verlag Paul Parey - Hamburg

De combinatie van briljant wetenschappelijk werker en uitmuntende auteur gaat lang niet altijd samen.

Het echtpaar dat dit boek heeft geschreven vormt echter een team dat een strikt wetenschappelijk onderwerp

op zodanige wijze weet te behandelen dat een zeer leesbaar boek is ontstaan.

Het boek houdt zich bezig met de onderzoekingen die de schrijvers hebben gedaan op het gebied van de zintuigen van mensen en dieren. De laatste tijd is op dit gebied zeer veel wetenschappelijk werk verricht.

Duizenden uren en honderdduizenden guldens zijn reeds besteed aan hydrodynamisch en aerodynamisch onderzoek, waarbij men zich veelal baseerde op waarnemingen bij vissen, dolfijnen en vogels.

Honderden vragen die zich op dit gebied voordoen worden in het boek beantwoord en als een rode draad loopt door het verhaal de vraag of, en in hoeverre, deze zaken van belang zijn in verband met het voortbestaan van de mens op aarde.

Vl.

DE DIEREN EN HUN MILIEU

Peter Farb

21 x 27= cm, 192 pag., vele afb.

Parool/Life - Amsterdam 1965

De serie natuurboeken van Parool/Life biedt ons steeds weer iets wat de moeite waard is om te lezen. Ook van dit boek is de opzet en uitvoering weer klaswerk. Het fotomateriaal is uitmuntend en de tekst boeiend.

Als men over het milieu van de dieren gaat schrijven heeft men het niet alleen over de geografie van de dierenwereld maar helaas moet de rol van de mens daar steeds weer opnieuw bij worden betrokken.

En die rol is niet altijd even fraai.

Ontstellend is het hoofdstuk waarin het bijna volledig uitroeien van de bison in N-Amerikka wordt beschreven. Voorts buigen we beschaamd het hoofd als we lezen hoe auto's en industrie de verschillende biotopen voor dier en mens vergiftigen.

Maar dit zijn maar enkele zwarte bladzijden in het boek. De rest is een zeer leerzaam verhaal over de ecologie, waar we allemaal weer wat van kunnen leren.